PÉTER
NÁDAS

Sfârșitul unui roman de familie

Traducere din limba maghiară de
Andrei Dósa

3
TREI

Printre lilieci și tufe de alun, la rădăcina unui soc. Nu departe de copacul căruia i se mișca uneori o frunză, cu toate că nu sufla vântul. Noi trei eram o familie: tăticul, mămica și copilul. Eu eram tatăl, Éva era mămica. În tufă era întotdeauna seară. „Să dorm mereu! De ce trebuie mereu să dorm?“ Mămica îl culcase deja pe copil. „Tăticule, povestește-i odată ceva copilului!“ Ea izbea oalele, pentru că spăla vasele în bucătărie. Eu, stând la birou, mă prefăceam că învăț din Nina Potapova, dar când mi-a spus asta, m-am ridicat și m-am dus în camera copilului. Căptușisem camera copilului cu fân, bine de tot, să fie moale. M-am așezat pe marginea patului și mi-am tras în poală capul copilului. Mi-am trecut degetele prin părul lui ud, l-am îmbrățișat. De parcă mama m-ar fi îmbrățișat pe mine. Îmi puteam trece palma peste fruntea lui jilavă, fără ca măcar să știu dacă îmi simt palma sau fruntea lui. Iar pe gât i se vedea o venă groasă. Dacă aș tăia vena asta, i-ar curge sângele. Zăngănea mereu cu vasele în bucătărie. „Grăbește-te cu povestea aia, tăticule, că întârziem la serată!“ Ea voia să meargă întruna la serată, dar eu nu mă grăbeam cu povestea, pentru că era bine așa, cu capul copilului în poală. „Despre ce să-ți povestesc?“ Copilul a deschis ochii. „Acum vreau să aud iar despre copac.“ Mă privea în așa fel, încât nici nu mă gândeam la poveste, ci la cât de bine ar fi dacă

într-adevăr el ar fi copilul meu și ar sta întins aici, în poala mea. „Bine, atunci îți povestesc despre copac, închide ochii și ascultă. A fost odată ca niciodată un copac. Acest copac deosebit avea o frunză. O mie, de fapt. Iar frunza aceasta despre care îți povestesc era, bineînțeles, cu totul deosebită, fiindcă nu era ca celelalte frunze. Copacul despre care îți povestesc se afla în grădina blestemată. Nu cunoștea nimeni această grădină, știau doar că există undeva o astfel de grădină. Însă degeaba o căutau, nu o găseau. Cu toate că mulți detectivi adulmecau după ea. Și puneau câinii polițiști să o caute. Stai cuminte! Din stradă nu se vedea. Nici din avion. Dar noi știam pe unde se intră. Intrarea tunelului secret se afla în spatele unei tufe. Prin tunel, din stradă, în grădină! În acest tunel secret locuiau lilieci. Erau acolo ca să apere grădina. Liliacul are un corp care pute. Noi am pornit totuși, pentru că știam că e suficient să le strigi: *Liliac, liliac, șoarece vârât în sac! Scutur macul, cos la gură sacul!* Asta îi făcea pe lilieci să se ascundă în cel mai întunecat colț al tunelului. De data asta am luat cu noi și o lanternă, cu focalizare. Dar calea nu era încă liberă, fiindcă atunci au venit caracatițele. Au reflectoare în loc de ochi. Dacă cineva intra din nebăgare de seamă în tunel, înotau numaidecât în direcția lui. Astea sunt caracatițe amfibii și înoată foarte repede și în aer. Noaptea ies din peșteri, dar atunci nu-și folosesc ochii, fiindcă nu vor să fie descoperite. În fine, dacă cineva intră din nebăgare de seamă, atunci hop și ele!, îl cuprind și îl strâng și-l răsucesc până-și dă duhul. Pe măsură ce înaintam prin peșteră, pământul se umplea de oase. Fiindcă multă lume nimerise în peștera asta, dar în grădină nu ajunsese nimeni. La asta nu ne-am așteptat. Credeam că, dacă îi învingem pe lilieci, calea va fi liberă.“ Bunica zăcea toată

ziua în pat și molfăia bomboane acrișoare. Cumpăra de la alimentara bomboane umplute, la doi patruzeci. Și mie îmi plăceau mult bomboanele acrișoare, fiindcă le sugeam o vreme, le împingeam de colo-colo prin gură, le învârteam cu limba, apoi, dintr-odată, le zdrobeam, iar din ele țâșnea umplutura cu gust de zmeură. Bunica se ducea întotdeauna personal să cumpere bomboane acrișoare. Cerea de șase ori câte o sută de grame. Pentru fiecare zi a săptămânii, mai puțin vinerea, când ținea post. Îndesa punga cu bomboane sub pernă. Sub pernă, bomboanele se topeau și se lipeau de pungă. Dacă îmi spunea că pot lua din ele, uneori reușeam să smulg și câte trei. Dar uneori se întâmpla să-i cer degeaba. „Bunico, dă-mi bomboane!“ „Nu-ți dau!“ „Bunico, dă-mi bomboane!“ „Nu am.“ „Bunico, nu minți!“ „Ți-am zis că nu am, s-au terminat, dar nu ți-aș da nici dacă aș avea. Zahărul îți distruge dinții. Nu poți să-ți distrugi dinții. Dinții sunt de o importanță vitală!“ Stătea întinsă în pat îmbrăcată în negru, fiindcă bunicul murise. De când bunicul murise, bunica nu mai gătea. Mâncam pâine cu untură sau cu muștar, iar ea molfăia bomboane. Dar noaptea nu dormea, ci stătea în dreptul ferestrei, fiindcă zicea că bunicul o să se întoarcă acasă, doar că nu se știe când. Bunicul obișnuia să-mi spună multe povești. Nu basme, ci povești adevărate. „Acum o să-ți povestesc despre vremurile fericite ale vieții mele.“ Și îmi povestea despre acele întâmplări. Sau spunea: „Acum o să-ți povestesc cum am scăpat de moarte. Odată, pe trei ianuarie o mie nouă sute cincisprezece, eram cu husarii mei în patrulă. În ziua aceea era ceață mare în Serbia. Pe măsură ce mergeam, dintr-odată am auzit un tropotit ciudat de copite. M-am gândit că ăsta e tropotul cailor noștri, dar ceața groasă dublează sunetele, de asta le

aud așa. După câteva clipe însă, din ceață s-au desprins călărețiii străini. Păreau doar niște umbre, dar pe urmă nu ne-a mai rămas timp de gândit. Am ajuns atât de aproape unii de alții încât, dacă calul nu ar fi un animal mai inteligent decât omul, cu siguranță ne-am fi ciocnit. Se ridicau pe picioarele dindărăt, nechezau. Blestematul de sârb își scosese deja sabia din teacă. Mi-am scos-o și eu! Ne-am înfruntat. Dar el era într-o poziție mai avantajoasă, fiindcă era mai sus, pe un teren mai înalt. Eu am împuns, el a lovit — și dacă nu mă chirceam în șa, mi-ar fi tăiat capul numaidecât. Așa, mi-a zburat doar căciula. Ei bine, mi-am zis, s-a terminat cu mine. Dar atunci, pe neașteptate, unul dintre husarii mei a răsărit printre noi. Până să apuce blestematul de sârb să ridice sabia, ca să lovească de sus în jos — m-ar fi spintecat cu cal cu tot! —, husarul meu i-a și retezat capul". Bunicul râdea atât de tare când îmi povestea asta, încât proteza îi cădea în gură. Și-o potrivea mereu cu dibăcie la loc. „Asta a fost prima dată când am scăpat cu viață. Sau poate atunci când m-am născut. M-a ajutat Dumnezeu. Apoi la Fiume, chiar de ziua mea de naștere. În o mie nouă sute șaisprezece, toamna, tocmai pe zece noiembrie. Nava *Prinz Eugen* era în față, iar noi în urma ei. Dar nu porniserăm nici de o oră, când, dintr-odată, foc! *Prinz Eugen* a luat apă în două locuri și s-a scufundat cu repeziciune. S-au înecat toți în mare. Iar noi am continuat să navigăm liniștiți, până am acostat la Durrës. Dar cât a ținut drumul, am avut un abces urât la subsuoară, nu voia să se spargă și nu puteam să-mi las brațul în jos. Iar acolo mă aștepta holera, s-au molipsit toți, dar eu m-am vindecat și de asta. Culmea e că la Fiume și eu am vrut să urc la bordul navei *Prinz Eugen*. Zău că am vrut. Iar din cauza

abcesului nici n-aș fi putut să înot, și dacă aș fi știut! Dumnezeu nu m-a lăsat, el m-a ajutat. Vezi bine, sunt aici. Optzeci și patru de ani. E ceva! Dar după aceea s-au întâmplat multe alte lucruri. De la etajul patru, cineva a aruncat un sfeșnic. Ne mânau de trei zile, cu toate că nu mai eram tânăr nici pe-atunci. În marș forțat, fiindcă rușii erau pe urmele noastre. Aveam noroc dacă ne lăsau de două ori pe zi să facem un scurt popas. Dar n-aveai timp nici să te caci. Fiecare se prăbușea pe unde apuca. Odată, în timp ce zăceam pe drum, în pădurea de la Saalfeld, m-am uitat la pământ și mi-am dat seama că eu umblasem pe aici în tinerețe, ce interesant, fiindcă atunci venisem pentru cu totul altă treabă, mă gândeam ce pământ bun și moale e ăsta. Numai bun să mă primească înapoi, de vreme ce m-am întors. Aici rămân, aici este locul meu, în tine, mă gândeam, de aici eu nu mai am voie să mă ridic, mă gândeam." Când ajungea în acest punct al poveștii, bunicul își ridica întotdeauna capul și urla atât de tare încât i se înnegrea gura. „*Aufstehen! Schnell! Los! Schnell! Los!*"[1] Făcea o pauză îndelungată și redevenea palid. „Mă gândeam, întins pe jos, urlă cât vrei, mie degeaba îmi urli, eu m-am oferit deja pământului. Vezi ce animal vanitos e omul? Își închipuie că dispune de propria lui viață. De parcă viața ar depinde de voința lui. O, nici vorbă! Că degeaba gândeam eu așa, lucrurile s-au întâmplat cu totul altfel. Neamțul s-a oprit deasupra mea. *Warum stehst du nicht auf, mein lieber Jude?*[2] Mi-am ridicat cu greu privirea către el. Am văzut că își scosese deja pistolul. Bun, înseamnă că ăsta-i sfârșitul. Dar eu voiam, eu voiam ca nu

1. „Sus! Repede! Hai! Repede! Hai!" (în germ. în orig.) (n.r.).
2. „De ce nu te ridici, dragul meu evreu?" (în germ. în orig.) (n.r.).

din voia lui, ci din a mea să se întâmple. Te rog frumos să mă împuști! Dar n-a tras. Și-a pus pistolul înapoi în teacă. Mă privea. Avea ochi inteligenți, căprui, blânzi, ca ai unui câine. M-a scuipat. Apoi mi-a tras un șut zdravăn și a plecat. Așa mi-a salvat Dumnezeu viața. M-a lăsat acolo, pe marginea drumului, să trăiesc." După moartea bunicului, bunica obișnuia să stingă întotdeauna luminile, se așeza pe patul meu și îmi povestea. Nu-i plăcea să risipim curentul. Odată, am rugat-o să-mi povestească despre mama. Dar ea a așteptat să adorm. Poveștile inventate îmi plăceau mai mult. Când eu eram tăticul și culcam copilul, inventam mereu câte o poveste. Povestea aceea despre copac se continua cu noi făcând rost de două bețe. „Caracatițele alea ne-au atacat! O sută. Fiecare caracatiță avea o sută de brațe. Și dă-i! Au văzut că n-au ce să ne facă! Atâta ne-a trebuit, într-o clipită eram în grădină! Se uitau neputincioase în urma noastră. Dar și noi căscam ochii! Pentru că grădina asta era plină de pomi. Însă niște pomi cu totul deosebiți! Erau de toate felurile, dar nu puteai ști de care. Cel despre care am fi crezut că e cais, era plin de prune, cireșe, vișine, ba chiar și de ciorchini de struguri. Puteam să mâncăm pe săturate. Însă copacul despre care vreau să-ți povestesc l-am observat abia mai târziu." Dar nu povesteam mai departe. În poala mea dormea un cap străin. Nici eu nu știu cum am ajuns aici. Respira egal printre buzele întredeschise. Undeva, departe, s-a oprit o mașină, dar motorul a rămas pornit. Parcă m-aș fi văzut pe mine însumi dormind în poala mea. Mi-ar fi plăcut să-mi las capul lângă capul lui, să dorm și eu odată cu el. Mi-am luat cu grijă palma de pe fruntea lui. M-a simțit, s-a foit, a închis gura. Acum respira și mai zgomotos, pe nas. În stradă, motorul mașinii huruia.

Mi-ar fi plăcut să am și eu o asemenea frunte, dar mie părul îmi crescuse, acoperindu-mi fruntea, și îmi era rușine de asta. Éva continua să râcâie oalele în bucătărie. Căldura se împotmolise, n-o clintea nicio briză. Totuși, petele de lumină tremurau, într-un ritm imprevizibil. O mică pată i se mișca pe frunte, îi lumina părul, apoi aluneca înapoi. Deja îmi părea rău că îmi luasem mâna de acolo. Mi-ar fi plăcut să simt din nou că mâna mea este fruntea lui. „De ce nu-i povestești?“ „A adormit. Nu se preface, chiar a adormit.“ Éva a pus oala pe raft. Raftul este o scândură așezată între două crengi, dar noi îl numim bufet. Dacă dădeam cu piciorul în creangă, oalele hârbuite cădeau. Atunci ea obișnuia să spună mereu: „Tăticule, s-a rupt bufetul, ar cam fi timpul să-l repari!“. Dar acum nu au căzut oalele, deși atunci când s-a furișat lângă mine, încercând să aibă grijă, a lovit creanga. Îi puteam simți mirosul. Parcă nu petele de lumină tremurau, ci pielea ei. „Trebuie să mergem la serată!“ Purta un șort de înot și un sutien cu volănașe. Dar în zadar trăgea de sâni, nu-i umpluseră încă sutienul. Când plecam la serată, ieșeam de sub tufe, tulul roz mătura pământul, și zicea că poartă și bijuterii. „Nu trebuie să porți multe bijuterii. Femeia întotdeauna să poarte puține bijuterii, dar acelea să fie scumpe și alese cu grijă, știi?“ Toată lumea se uita la ea. Dansa ridicându-și ușor rochia lungă cu două degete. „Candelabre luminează! Candelabre de cristal!“ Dar nu aveam chef să ies la serată. Acum puteam simți deodată atingerea, greutatea celor două corpuri. „Mai bine să facem dragoste!“ Și am cuprins-o. Îi simțeam mirosul în gură; acel miros pe care-l simțeam în părul încă umed al copilului și în casa lor. „Cum?“ M-am lăsat pe spate și odată cu mine trupul ei. Acum trebuie să o

sărut, acum trebuie să o sărut. „Așa.“ Burta ei goală pe burta mea. În poală, capul cald al copilului. Dar sus, în grădină, mama lor a început să strige. „Gáboréva, afară din apă! Gáboréva, afară din apă! Gáboréva, afară din apă!“ Fiindcă mama lor credea că suntem încă în piscină. Éva m-a mușcat de gât. Ne priveam unul pe celălalt. Am frecat locul mușcăturii, deși nu voiam și nici nu mă durea. Mama lor era pe terasă, în acel neglijeu pe care îl dăduse odată jos. Și traversase goală camera în care noi ne jucam. Degeaba așteptam să mai facă asta o dată. Interesant e că, dacă așteptam să se întâmple ceva, lucrul acela nu se întâmpla niciodată. Uneori, în jocul nostru, eu eram copilul și atunci Gábor era tăticul. Interesant e că el se comporta cu totul diferit. Dar după cină, când mă culca, și el îmi povestea. Dacă făceau dragoste, trebuia să închid ochii. Éva zicea că Gábor sărută bine. Uneori, Éva era copilul. Atunci eu eram tăticul, iar Gábor mămica. Éva se cuibărea mereu lângă mămica. Pe tăticul nu-l iubea, pentru că întârzia să se întoarcă din Argentina. Îmi plăcea însă când puteam fi eu copilul, pentru că atunci ea era mama mea. Când Gábor era tăticul, călătorea în Argentina. Dar întotdeauna povestea ce se întâmplă acolo. Tatăl meu venea rar acasă. Întotdeauna știam când, pentru că primeam telegramă înainte. Îl pândeam din stradă. Când îl zăream venind, alergam să-l întâmpin. Eu alergam, iar el venea cu diplomatul lui maroniu. Își desfăcea brațele abia când eram deja foarte aproape unul de celălalt. Era nebărbierit, pentru că era întotdeauna nevoit să călătorească în timpul nopții. Și îi puțeau hainele, pentru că locuia în baracă, unde se făceau interogatoriile acelea. Dar îmi plăcea mirosul ăla. Mă agățam de gâtul lui și continua să meargă așa. Apoi îmi

desfăcea brațele din jurul gâtului și îmi îndesa șapca lui pe cap. Când nu băgam de seamă, se uita la mine de parcă nu i-ar fi plăcut de mine. Dar eu observam. Își trecea degetul peste buzele mele. Îi puțea și șapca. Bunica îi spăla cu benzină bluza, pantalonii și șapca ca să se usuce repede. Dimineața, pleca înapoi cu trenul. În astfel de momente, nimeni nu avea voie să fumeze, să nu cumva să explodăm. În halatul bunicului, se așeza în fotoliul lui. Dar degeaba mă uitam la el, nu era deloc ca bunicul. Mă gândeam că, dacă el nu a ajuns să semene cu bunicul, atunci nici eu nu o să fiu ca el. Când pleca, eu încă dormeam, dar venea la mine și mă săruta și își trecea degetul peste buzele mele. Avea obrazul neted, doar în haine i se mai simțea benzina. Ori de câte ori bunicul vorbea, el începea să țipe. Atunci când nu vorbea, bunicul își ținea mâinile strânse între genunchi, își bălăngănea capul și își lăsa umerii să cadă. Era greu să-ți dai seama ce mare e. Dacă trecea multă vreme fără să vorbească cu cineva, adormea în fotoliu. Tatăl meu își încrucișa picioarele, își sprijinea cotul de genunchi, în cealaltă mână ținând țigara, dar în clipa următoare sărea din fotoliu și începea să umble de colo-colo prin cameră. Ridica toate obiectele, le cerceta de parcă le-ar fi văzut pentru prima oară. Mirosea mâncarea. Își trecea degetul peste mobile. Apoi, când se sătura de atâta umblat încolo și încoace, se întindea în pat, îmi dădeam seama că ar vrea să doarmă, închidea ochii, dar apoi ridica privirea și râdea fără niciun motiv. „De ce râzi?“ Își încrețea fruntea. „Am râs? Nu. O nimica toată. Poate mi-am amintit de ceva amuzant.“ Uneori încercam și eu, să văd ce se întâmplă dacă râd. Râdeam. Dar el nu mă întreba de ce râd. Dar dacă m-ar fi întrebat, i-aș fi spus că râd ca să-mi dau seama ce simte el